

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO TYRIMŲ 2004–2011 METŲ ANALIZĖ

Kęstutis Trakšėlyš

Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų instituto
Andragogikos katedra
Sportininkų g. 13, Klaipėda LT-92257, Lietuva
Telefonas (+370 46) 398 765
Elektroninis paštas kestutistrak@gmail.com

Pateikta 2012 m. balandžio 19 d., parengta spausdinti 2012 m. rugsėjo 30 d.

Anotacija. Straipsnyje analizuojami įvairių tyrėjų grupių 2004–2011 metais suaugusiųjų švietimo srityje atlikti tyrimai. Išsamesni suaugusiųjų švietimo tyrimai Lietuvoje pradėti organizuoti ir atlikti 2004 metais. Straipsnyje pristatomi ir lyginami atliktų tyrimų rezultatai ir atskleidžiamos suaugusiųjų švietimo tendencijos. Nagrinėjama suaugusiųjų mokymosi motyvacija, mokymosi prieinamumas ir pagrindinės kliūtis suaugusiajam įgyti išsilavinimą. Taip pat analizuojamas ir suaugusiųjų neformalaus švietimo būklė, jo tendencijos ir perspektyvos. Straipsnyje pateikiami tyrimo rezultatai apie: suaugusiųjų mokymosi skirtumus mieste ir kaime, darbdavių požiūrį į besimokančiuosius, suaugusiųjų mokymąsi Lietuvoje: aprėptis, poreikiai ir pasiūla, mokymasis ir jo motyvacija įkalinimo įstaigose. Taip pat pristatomas palyginamasis tyrimas „Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje“ bei analizuojami socialiniai suaugusiųjų šaltiniai: socialinė pozicija, karjeros galimybės, siekiai ir nuostatos.

Reikšminiai žodžiai: suaugusiųjų švietimas, mokymosi motyvacija, neformalus švietimas, švietimo tyrimai, suaugusiųjų švietimo būklė.

Įvadas

Tyrimo aktualumas. Mokymosi visą gyvenimą paradigmoje suaugusiųjų švietimo problemų analizei skiriama vis daugiau dėmesio, siekiant padėti suaugusiajam ne tik geriau adaptuotis darbo vietoje, bet ir įgyvendinant autentiškus, giluminius asmeninius tikslus.

Psichosocialiniai, socioekonominiai, kultūriniai, politiniai sunkumai yra neatsiejama kiekvieno individo kasdienos dalis. Todėl suaugusiųjų švietimo galimybės, mokymosi motyvacija, išskylančios problemos turi būti pakankamai ištirtos, apibendrintos ir paskelbtos, siekiant teikti suaugusiesiems kokybiškas, rinkos poreikius ir visuomenės lūkesčius atitinkančias paslaugas. Tam tikslui paprastai yra atliekami sociologiniai tyrimai. Pirmieji išsamesni suaugusiųjų švietimo tyrimai pradėti organizuoti ir atlikti 2004 metais. Vertėtų paminėti tokius tyrimus, kaip: „Inžinierių tęstinis profesinis mokymas kaip edukologijos reiškinys“¹, „Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste“², „Kaimuose ir miesteliuose gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai“³, 2005 metais tyrėjų grupė (Tamošiūnas, Šutinienė, Pilipavičienė, Guseva) atliko tyrimą „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą“⁴, 2006 metais tyrimą „Suaugusiųjų mokymasis Lietuvoje: aprėptis, poreikiai ir pasiūla“⁵ organizavo ir atliko tyrimo grupė: prof. habil. dr. M. Teresevičienė, prof. dr. V. Zuzevičiūtė, R. Kuncaitė, A. Rutkienė. Tyrėjai (Šutinienė, Šikšnienė, Tamošiūnienė, Kublickienė)⁶ 2007 metais organizavo ir atliko kokybinį tyrimą apie mokymąsi visą gyvenimą ir jo rezultatyvumą. 2010 metais Ugdymo plėtotės centras atliko palyginamąjį tyrimą „Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje“⁷. Taip pat 2011 metais atliktas taikomasis suaugusiųjų švietimo tyrimas, kuriame siekta išanalizuoti suaugusiųjų mokymo ir mokymosi ypatumus įkalinimo įstaigose, senyvo amžiaus ir neįgalųjų asmenų. Taigi straipsnio tyrimo problema keliami klausimu, kokia yra suaugusiųjų švietimo būklė ir kitimo tendencijos nuo 2004 metų?

-
- 1 Anužienė, B. *Inžinierių tęstinis profesinis mokymas kaip edukologijos reiškinys*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. Edukologija (07 S). Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2004.
 - 2 *Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste*. Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-03-15]. <www.smm.lt/svietimo.../suaugusiuju_testinio_mokymo_ataskaita.doc>.
 - 3 *Kaimuose ir miesteliuose gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai*. Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_Suaugusiuju_mokymo_prioritetai_Ataskaita.pdf>.
 - 4 *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą*. Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <<http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/>>.
 - 5 *Suaugusiųjų mokymasis Lietuvoje: aprėptis, poreikiai ir pasiūla*. Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <www.andragogai.auris.us/download.php/fileid/1>.
 - 6 *Kokybinis tyrimas apie mokymąsi visą gyvenimą ir jo rezultatyvumą* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <<http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/>>.
 - 7 *Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <<http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/>>.

Tyrimo tikslas: išanalizuoti ir palyginti 2004–2011 metais atliktus suaugusiųjų švietimo tyrimus.

Tyrimo tikslui pasiekti iškelti tokie uždaviniai:

1. Išsiaiškinti suaugusiųjų mokymosi motyvaciją.
2. Nustatyti suaugusiųjų požiūrį į neformalų mokymą ir jo organizavimą.
3. Išnagrinėti antrinius tyrimo duomenis ir pateikti išvadas

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir antrinių duomenų analizė.

1. Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai

Kodėl suaugusieji mokosi? A. M. Juozaitis⁸ šį klausimą įvardija kaip retorinį. Kad pradėtų mokytis subrendęs individas, turi būti stipri vidinė motyvacija. O galbūt tai lemia išoriniai veiksniai? Mokslinėje literatūroje į šį klausimą nėra vieno atsakymo. Esti autorių (Jarvis)⁹, kurie teigia, kad suaugusiųjų mokymasis siejasi su šiuolaikinės visuomenės socialumu. B. H. Lemme¹⁰ nuomone, mokymosi reikalavimai, galimybės rinktis ir sąlygos dažnai priklauso nuo suaugusiųjų socialinių, kultūrinių, ekonominių aplinkybių ir yra susijusios su žmogaus lytimi, socialine padėtimi ir kt. G. Tolutienė ir A. Jovarauskaitė¹¹ analizuodamos suaugusiųjų mokymosi poreikius ir juos lemiančių veiksnių ypatumus pastebi, kad suaugusio žmogaus gyvenimo patirtis formuoja praktinę mokymosi motyvaciją, susijusią su mokymosi tikslais ir rezultatais. Tyrimo¹² metu apklaustų respondentų poreikį mokytis nulėmė patirties veiksnys. Netradicinio amžiaus (vyresnių kaip 25 metų) besimokančiųjų respondentų mokymasis labiau orientuotas į profesinės veiklos ir kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimą, žinių pritaikomumą praktiškai. Kad suaugusiųjų mokymosi motyvaciją lemia profesiniai interesai, patvirtina ir kitas tyrimas¹³, kuriame nustatyta, kad 41 proc. respondentų mokosi tam, kad išsaugotų darbo vietą, ir 49 proc. pažymėjo, jog mokosi dėl noro pakeisti profesiją, nes įgyta profesija šiuo metu nėra paklausi darbo rinkoje. Ir tik 10 proc. respondentų atsakė, kad mokymosi tikslas – įgyti žinių ir tobulėti.

Ugdymo plėtotės centro atliktame tyrime¹⁴ teigiama, kad pagrindiniai mokymosi ir kvalifikacijos tobulinimo motyvai tiesiogiai su respondentų darbu ar karjeros galimybėmis nesusiję. Minėtame tyrime kaip pagrindinės priežastys, lėmusios suaugusiųjų įsitraukimą į studijas, akcentuojamos noras pagilinti savo žinias ir gebėjimus dominančioje srityje bei noras įgyti žinių ir gebėjimų, naudingų kasdieniame gyvenime, tobulėti,

8 Juozaitis, A. *Besimokantys suaugusieji. Prieš einant į suaugusiųjų auditoriją*. Vilnius: LSSA, 2000.

9 Jarvis, P. *Mokymosi paradoksai*. Kaunas: VDU leidykla, 2001.

10 Lemme, B. H. *Suaugusiojo raida*. Kaunas: UAB Poligrafija ir informatika, 2003.

11 Tolutienė, G.; Jovarauskaitė, A. Mokymosi poreikiai demografinių veiksnių kontekstas: studijuojančiųjų požiūrio tyrimas. *Andragogika*. 2011, 1: 47–58.

12 *Ibid.*

13 Trakšėlys, K. Besimokančios organizacijos esmė ir nauda: andragogo požiūris. *Pedagogika*. 2011, 101: 98–105.

14 *Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje, supra note 7.*

plėsti akiratį. Ir kaip teigiama minėto tyrimo ataskaitoje, trečioji dažniausiai respondentų nurodyta priežastis – noras patobulinti savo darbo įgūdžius.

Tyrėjai¹⁵, atlikę kokybinį tyrimą, nustatė, kad socialiniai suaugusiojo mokymosi šaltiniai yra: aukštesnės socialinės pozicijos, karjeros galimybės ir siekiai, o „stumiančios“ – tam tikra neigiama visuomenės nuomonė, nuostatos nebaigusių vidurinės mokyklos jaunų žmonių atžvilgiu, kurias pastebi tiek patys mokiniai, tiek mokyklų vadovai. Analizuojant respondentų atsakymus, galima konstatuoti, kad nepaisant išsilavinimo svarbos gyvenime ir visuomenėje suvokimo, daugelis pabrėžia, kad nebuvo lengva pasiryžti mokytis. Kaip teigiama tyrimo ataskaitoje¹⁶, ypač sunku pradėti mokytis maždaug trisdešimties metų ir vyresnėms moterims. Tyrėjų nuomone, matyt, kai kuriose socialinėse aplinkose visuomenės nuomonė ne visuomet skatina tokio amžiaus moterų mokymąsi. Kaip mokymosi motyvaciją daugelis minėtame tyrime akcentuoja ir radikalius asmenybės pokyčius: pasikeitusį požiūrį į žinias ir mokymąsi, subrendimą, laisvą mokymosi pasirinkimą, atsakomybės atsiradimą, pasitikėjimą savimi ir pan. Tačiau 2006 metais atliktame tyrime „Suaugusiųjų švietimo organizavimo būklė savivaldybėse“ kaip viena aktualiausių suaugusiųjų mokymosi problemų įvardyta gyventojų ir darbdavių sąmoningumas ir motyvacija, poreikiai, bendradarbiavimas su švietimo organizatoriais. Taip pat akcentuota ir gyventojų poreikio bei motyvacijos mokytis stoka. Motyvacijos mokytis problema ypač aktuali kaimo vietovėse, kur ji siejama su mokymosi prieinamumu.

Socialinės informacijos ir mokymų agentūra 2011 metais parengė „Taikomojo suaugusiųjų švietimo tyrimo“ ataskaitą, kurioje teigiama, kad 2 iš 3 (60 proc.) tyrime dalyvavusių vyresnio amžiaus respondentų nenorėtų mokytis. Nustatyta, kad tai 55–74 metų asmenys, dažniausiai įgiję pradinį, pagrindinį išsimokslinimą, nedirbantys apklausos dalyviai, gaunantieji mažas arba vidutines pajamas bei kaimo gyventojai. Tyrimu nustatyta¹⁷, kad mokymuose dažniau norėtų dalyvauti 55–64 metų respondentai, jie paprastai yra įgiję aukštąjį išsimokslinimą, dirbantys apklausos dalyviai bei tarnautojai, specialistai, bedarbiai. Šiame tyrime, beje, kaip ir anksčiau mūsų analizuotuose, respondentai akcentuoja pagrindinę mokymosi motyvaciją – mokytis nuolat skatina augantys reikalavimai darbo rinkoje bei kad gautų papildomų darbų ir pagerintų savo materialinę padėtį.

Suaugusiųjų mokymasis ne tik gerina ekonominius ir socialinius rodiklius: kelia darbo našumą, įsidarbinimo galimybes, didina pilietiškumą, asmeninę gerovę ir savirealizaciją, mažina nusikalstamumą ir sveikatos priežiūros išlaidas¹⁸, bet atlieka ir socialinės integracijos funkciją. Mokymosi visą gyvenimą strategijoje, kuri atnaujinta 2008 metais, teigiama „kad siekiant suaugusiųjų asmenų dalyvavimo mokymosi procese, būtina užtikrinti mokymosi prieinamumą visuomenės grupėms, turinčioms mažiau mokymosi galimybių dėl patiriamos socialinės atskirties“.

15 *Kokybinis tyrimas apie mokymąsi visą gyvenimą ir jo rezultatyvumą, supra* note 6.

16 *Ibid.*

17 *Taikomasis suaugusiųjų švietimo tyrimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <<http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/>>.

18 Europos Komisija. *Komisijos komunikatas Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevėlu*. 2006 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <<http://eur-lex.europa.eu/lexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008;0865:FIN:LT:PDF>>.

Atliktas tyrimas¹⁹, kuriame apklausta 315 (N-315) respondentų, turinčių negalią. Tyrimu nustatyta, kad tik 19 proc. turinčių negalią respondentų nori mokytis ir moksi, 39 proc. nesimoko, bet nori, ir 13 proc. nemato prasmės įgyti žinių. Pagrindiniai mokymosi motyvai įvardyti: asmens saviraiška, augantys reikalavimai darbo rinkoje, siekis susirasti geresnę darbą arba papildomą uždarbį. Tyrimo duomenys byloja, kad respondentams trūksta visapusiško švietimo (bendrojo ugdymo, kultūrinio, politinio ir t. t.). Turintys negalią respondentai kaip vieną iš mokymosi priežasčių įvardija ir norą bendrauti (22 proc.), akiračio ir saviraiškos plėtojimą (31 proc.). Šiame tyrime respondentai akcentavo, kad labiausiai norėtų mokytis užsienio kalbos (21 proc.) ir kompiuterinio raštingumo (19 proc.). Tyrimo rengėjai²⁰ apibendrindami tyrimą pažymėjo, kad atsakydami į klausimą dėl mokymosi naudos tik absoliuti mažuma respondentų teigė, kad mokymasis aiškiai apibrėžtos naudos nedavė, likusiųjų respondentų teigimu, suteikė galimybę pabendrauti su kitais žmonėmis, padėjo išlikti konkurentabiliems darbo rinkoje, sudarė galimybę pagerinti savo materialinę padėtį ar susirasti darbą.

Paprastai pažymima, kad suaugusiųjų švietimas turi įtakos profesiniam mokymui ir socialinės atskirties grupių (migrantų, senyvo amžiaus žmonių, kalinių) integracijai į darbo rinką²¹. Taigi viena iš įkalinimo įstaigų resocializacijos priemonių yra edukacinio pobūdžio iniciatyvos. Tyrimo metu²² buvo apklausti 309 (N-309) asmenys, atliekantys bausmę įkalinimo įstaigose, taigi šių asmenų mokymosi motyvacija yra itin aktuali. Tyrimu nustatyta, kad 66 proc. respondentų, atliekančių bausmę įkalinimo įstaigose, nori mokytis ir mokosi, daugiau kaip penktadienis nesimoko, bet to norėtų. Respondentai norą mokytis motyvuoja, kad pasikeitė požiūris į mokslą, interesai, poreikiai, asmeninės nuostatos, keičiasi gyvenimo tikslai, respondentai suvokia išsilavinimo svarbą, išsimokslinimo laispsnio ir profesijos turėjimo būtinybę savo gyvenime. Taip pat akcentuota ir tai, kad pasibaigus įkalinimo laikui teks grįžti į visuomenę ir joje integruotis, pritaipyti darbo rinkoje ir atitikti keliamus reikalavimus. Iš visų apklaustųjų 52 proc. akcentavo, kad dalyvavimai mokymuose jiems buvo naudingi, 32 proc., kad net labai naudingi.

Tyrimu²³ nustatytas ir įkalinimo įstaigoje esančių respondentų mokymosi poreikis. Net 25 proc. respondentų išskyrė teisiųjų žinių, reikalingų kasdieniame gyvenime, būtinumą ir norą išmokti tradicinių amatų (20 proc.). Reikia paminėti, kad tokios mokymosi sritys kaip lietuvių kl., pilietinis raštingumas, meninė saviraiška, sveikatingumo žinios, psichologija, užsienio kl. respondentų dėmesio nesulaukė.

Aptarus suaugusiųjų mokymosi motyvaciją remiantis atliktais tyrimais, taip pat pastebėta, kad respondentai dažnai akcentuoja, jog apsisprendimui dėl tolesnio mokymosi įtakos turi finansinė suaugusiojo šeimos padėtis. Pati aktualiausia mokymosi sunkumų priežastis – lėšų stoka²⁴. Tyrime „Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietu-

19 *Taikomasis suaugusiųjų švietimo tyrimas, supra note 17.*

20 *Ibid.*

21 Pundziūtė, K.; Teresevičienė, M. Profesinio tobulinimosi kursų nauda andragogams ir jų organizacijoms Grundtving programos kontekste. *Andragogika*. 2011, 2: 164–185.

22 *Taikomasis suaugusiųjų švietimo tyrimas, supra note 17.*

23 *Ibid.*

24 Tolutienė, G.; Jovarauskaitė, A., *supra note 11.*

voje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje²⁵ teigiama, kad visose analizuotose šalyse visais analizuotais atvejais labiausiai respondentų įsitraukimą į švietimo procesus, šių respondentų vertinimu, mažino nepakankamos asmens turimos lėšos mokytis. Kaip pagrindinį mokymosi trukdį pinigų stygių įvardijo ir respondentai kokybiniame tyrime „Apie mokymosi visą gyvenimą ir jo rezultatyvumą“²⁶.

Todėl dirbdami su suaugusiais privalome įvertinti besimokančiojo suaugusiojo didžiules pastangas atsisėsti į suolą ir atsiversti knygą, nes tai padaryti nėra lengva, kad ir kokie motyvai būtų svarbūs. Ir kaip teigia A. M. Juozaitis²⁷, mokydamas kalbėsi ne apie suaugusiųjų keitimą, bet apie tai, ką kiekvienam iš jų gali duoti refleksija ir kaip ji padės jiems į įprastus reiškinius žiūrėti šiek tiek kitaip. Svarbu, kad mokymasis būtų naudingas kiekvienam to siekiančiam, o nauda apibrėžiama kaip įgytos ar atkurtos žinios, įgūdžiai, pakitusios nuostatos, aspiracijos.

2. Neformalaus suaugusiųjų švietimo būklė

Neformalus švietimas – tai viena iš populiariausių ir priimtinausių suaugusiųjų švietimo būdų. Lietuvoje neformalus suaugusiųjų švietimas paprastai suprantamas kaip asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimas ir studijos, kurias baigus neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas. Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas²⁸. Šis įstatymas numato, kad: neformaliojo suaugusiųjų švietimo paskirtis – sudaryti sąlygas asmeniui mokytis visą gyvenimą, tenkinti pažinimo poreikius, tobulinti įgytą kvalifikaciją, įgyti papildomų kompetencijų: neformalusis suaugusiųjų švietimas teikiamas kiekvienam jį pasirinkusiam asmeniui, ne jaunesniam kaip 18 metų; neformalųjį suaugusiųjų švietimą teisės aktų nustatyta tvarka gali teikti visi švietimo teikėjai. Bendruosius iš valstybės ar savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijus nustato švietimo ir mokslo ministras; neformaliojo švietimo būdu asmens įgyta kompetencija gali būti pripažįstama kaip baigta formaliojo švietimo programos (išskyrus studijų programas) dalis švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka arba kaip studijų programos dalis – aukštosios mokyklos nustatyta tvarka.

Nors įstatymas ir suteikia pakankamai geras galimybes suaugusiesiems dalyvauti neformaliame švietime, kyla klausimas, kiek realiai jis atitinka suaugusiųjų poreikius ir kaip yra įgyvendinamas praktikoje? Mokslinėje literatūroje²⁹ neformaliai suaugusiųjų

25 *Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje, supra note 7.*

26 *Kokybinis tyrimas apie mokymąsi visą gyvenimą ir jo rezultatyvumą, supra note 6.*

27 Juozaitis, A. M., *supra note 8.*

28 Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 38-1804.

29 Butvilienė, J. Neformalusis suaugusiųjų švietimas Lietuvoje: valstybinio sektoriaus atvejis. *Andragogika*. 2011, 1: 81–86; Trakšėlys, K., *supra note 13*; Laurėnaitė, J.; Laurėnas, V. Besimokančios organizacijos tapimo ribos. *Andragogika*. 2001, 2: 149–163; Kaminskienė, M. Neformaliojo suaugusiųjų mokymosi reikšmė organizacijoje. *Andragogika*. 2001, 2: 280.

mokymui paprastai priskiriama kvalifikacijos tobulinimas, mokymasis organizacijoje, tęstinis profesinis mokymas ir savišvieta.

Atliktas tyrimas³⁰ atskleidė visuomenės ir darbdavių požiūrius į suaugusiųjų neformalų švietimą. Remiantis tyrimo duomenimis konstatuojama, kad beveik ketvirtadalis suaugusiųjų šalies gyventojų nori ir dalyvauja neformaliuose mokymuose tobulindami savo profesinę kvalifikaciją ir atitinkamai penktadalis tai daro savišvietos srityje. Šiame tyrime nustatyta, kad profesinę kvalifikaciją dažniausiai tobulina moterys. Tai patvirtina ir vėlesni tyrimai. J. Butvilienė³¹, atlikusi tyrimą, kaip neformalus suaugusiųjų švietimas vyksta valstybiniame sektoriuje, nustatė, kad moterys sudaro 2/3 lyginant su vyrais. Išryškėjo ir problema, kad darbe tik trečdalis respondentų gali tobulinti savo profesinę kvalifikaciją, pusė tiriamųjų teigia, kad tokių sąlygų darbe neturi. Ir dėl to verta apgalvoti, nes M. Kaminskienė³², atlikusi tyrimą, nustatė, kad mokytis ir tobulinti profesinę kvalifikaciją pageidauja net 70 proc. respondentų. Nors daugelis darbdavių tyrimo metu³³ akcentuoja neformalaus mokymosi būtinumą ir jo svarbą organizacijoje. Galbūt ir patys darbuotojai ne visada objektyviai įvertina darbdavių pastangas, nes 2011 metais atliktame tyrime 35 proc. respondentų patvirtina, kad dalyvauti kursuose, seminaruose ir mokymuose juos skatina būtent vadovai. Kita vertus, galima kelti klausimą, kiek įvairūs neformalaus mokymo būdai yra naudingi besimokantiems? Suaugusieji, dalyvaujantys neformaliame ugdyme, turėtų būti tik suinteresuoti žmonės, tačiau taip būna ne visada. Kartais darbuotojus mokytis „atsiunčia“³⁴, nes iš atliktų tyrimų³⁵ ir kt. rezultatų galima pastebėti, kad darbdavių ir darbuotojų požiūris į seminarų, mokymų ir užsiėmimų temos aktualumą, pritaikomumą praktikoje ir reikalingumą labai skiriasi, nes 39 proc. respondentų įgytas žinias įvairiuose mokymuose nepritaiko tiesioginiame savo darbe³⁶.

J. Butvilienė³⁷ pažymi, kad Lietuvos gyventojai yra vieni iš mažiausiai besimokančių ES ir ypač maža jų dalis mokosi neformaliai. Žemas neformalaus mokymosi lygis yra vienas didžiausių Lietuvos ūkio konkurencingumo problemų, nes nesimokantys darbuotojai yra ne tik neproduktyvūs, bet ir mažiau imlūs naujovėms, o nedirbantiems ir nesimokantiems asmenims yra kur kas sunkiau rasti vietą šalies ekonominiame gyvenime.

Apklausus darbdavius³⁸, nustatyta, kad neformaliame darbuotojų švietime sėkmingiausiai tenkinami administracinio personalo, vadovaujančių specialistų, vadovų poreikiai. Daugiausiai problemų yra darbininkų rengimo ir neformaliojo švietimo organi-

30 *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą, supra note 4.*

31 Butvilienė, J. *supra* note 29, p. 82.

32 Kaminskienė, M., *supra* note 29, p. 28.

33 *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą, supra note 4.*

34 Kaminskienė, M., *supra* note 29.

35 *Ibid.*; Trakšėlys, K., *supra* note 13; Butvilienė, J., *supra* note 29.

36 Trakšėlys, K., *supra* note 13.

37 Butvilienė, J., *supra* note 29.

38 *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą, supra note 4.*

zavimo srityje. Taip pat tyrime apklausti ekspertai teigia, kad darbininkų rengimas ir perkvalifikavimas yra silpniausia neformaliojo saugiausiųjų švietimo grandis.

Jau 2006 metais atliktame tyrime „Suaugusiųjų švietimo organizavimo būklė savivaldybėse“³⁹ konstatuota, kad neformaliam suaugusiųjų švietimui savivaldybėse skiriama mažai dėmesio ir suaugusiųjų švietimas dažnai lieka tik deklaratyvus. Minėtame tyrime nustatyta, kad kiekvienoje savivaldybėje yra už suaugusiųjų švietimą atsakingas asmuo, tačiau, anot respondentų, to nepakanka. Taip pat nustatyta, kad didžiausia problema organizuojant suaugusiųjų švietimą yra kvalifikuotų suaugusiųjų švietimo vadybininkų, andragogų ir kitų specialistų stoka. Nors, pavyzdžiui, andragogus (suaugusiųjų švietėjus) rengia Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų instituto Andragogikos katedra, tačiau kol nėra įteisinta andragogo pareigybė ir andragogų darbą atlieka ne specialistai, situacija suaugusiųjų švietime mažai keisis. Andragogų, kaip kvalifikuoti specialistai, gebėtų motyvuoti suaugusiuosius įgyti žinių, iširtų mokymosi poreikius, atliktų tutoriaus, mentoriaus, analitiko vaidmenis, parengtų tinkamas mokymosi programas ir jas tikslingai realizuoti.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad nuolatinių žinių atnaujinimas padedant kvalifikuotiems specialistams andragogams individui, o kartu ir besimokančiai organizacijai, padės tapti konkurencingiems darbo rinkoje, lengviau prisitaikyti prie aplinkos pokyčių, kas ypač reikalinga gyvenant šiandienos visuomenėje.

Išvados

Išanalizavus 2004–2011 metais atliktus tyrimus suaugusiųjų švietimo srityje galima daryti tokias išvadas:

1. Suaugusiųjų mokymosi motyvacija nuo 2004 iki 2011 metų liko panaši, tai yra mokyti dažniausiai verčia siekis išlikti darbo rinkoje ir būti konkurentabiliam. Mokymosi motyvai tiesiogiai yra susiję su respondentų darbu ir karjeros galimybėmis. Taip pat respondentai kaip apsisprendimo mokyti priežastį dažnai nurodo nuostatų mokslo ir žinių atžvilgiu pasikeitimą, asmeninės patirties įgijimą, išsilavinimo svarbos suvokimą ir norą praplėsti akiratį. Skirtingais laikotarpiais atliktais tyrimais nustatyta, kad mokyti labiau linkusios moterys nei vyrai. Atliktų tyrimų gausa parodė, kad mokymosi motyvacijai didelę įtaką turi individo ir jo šeimos finansinė padėtis. Taip pat tyrimų rezultatai parodė, kad suaugusiųjų mokymuisi įtakos turi ir noras pritapti prie visuomenės, t. y. mokymasis atlieka individo socializacijos ir integracijos funkciją.

2. Viena iš populiariausių suaugusiųjų žinių įgijimo formų yra neformalus švietimas. Neformaliam švietimui paprastai priskiriama profesinės kvalifikacijos tobulinimas, tęstinis profesinis mokymas, savišvieta ir mokymasis organizacijoje. Tyrimais nustatyta, kad respondentai dažniausiai dalyvauja profesijos kvalifikacijos tobulinime ir tai sieja su turimų žinių gilinimu bei karjeros galimybėmis. Taip pat išanalizavus tyrimus pastebėta, kad gana nemaža dalis respondentų pamini, jog įvairūs mokymai, kvalifikaci-

39 *Suaugusiųjų švietimo organizavimo būklė savivaldybėse*. Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-03]. <<http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/>>.

jos tobulinimo seminarai ne visada būna aktualūs ar praktiškai pritaikomi. Tyrimų rezultatai parodė, kad suaugusiųjų švietimui nėra skiriama pakankamai dėmesio, dažnai tai lieka tik deklaratyvi nuostata. Respondentai pabrėžia, kad dažnai suaugusiųjų švietimas nėra tinkamai organizuojamas dėl kvalifikuotų specialistų stokos.

3. Apibendrinat išanalizuotus tyrimus, galima teigti, kad tiek suaugusiųjų mokymosi motyvacija, tiek neformaliojo mokymosi lygis nuo 2004 metų iki 2011 metų mažai kito, nors įstatymai, reglamentuojantys suaugusiųjų švietimą, buvo keisti ir taisyti keletą kartų. Galbūt padėtį suaugusiųjų švietimo srityje padėtų pagerinti andragogo, kaip suaugusiojo švietėjo, pareigybės įteisinimas ir profesinio veiklos aprašo parengimas.

Literatūra

- Anužienė, B. *Inžinierių tęstinis profesinis mokymas kaip edukologijos reiškiny.* Doktoro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (07 S). Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2004.
- Butvilienė, J. *Neformalusis suaugusiųjų švietimas Lietuvoje: valstybinio sektoriaus atvejis.* *Andragogika.* 2011, 1: 81–86.
- Europos Komisija. *Komisijos komunikatas Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevēlu.* 2006 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <<http://eur-lex.europa.eu/lexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0865:FIN:LT:PDF>>.
- Jarvis, P. *Mokymosi paradoksai.* Kaunas: VDU leidykla, 2001.
- Juozaitis, A. *Besimokantys suaugusieji. Prieš einant į suaugusiųjų auditoriją.* Vilnius: LSSA, 2000.
- Kaimuose ir miesteliuose gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai.* Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_Suaugusiųjų_mokymo_prioritetai_Ataskaita.pdf>.
- Kaminskienė, M. Neformaliojo suaugusiųjų mokymosi reikšmė organizacijoje. *Andragogika.* 2001, 2.
- Kokybinis tyrimas apie mokymąsi visą gyvenimą ir jo rezultatyvumą* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <<http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/>>.
- Laurėnaitė, J.; Laurėnas, V. Besimokančios organizacijos tapsmo ribos. *Andragogika.* 2001, 2: 149–163.
- Lemme, B. H. *Suaugusiojo raida.* Kaunas: UAB Poligrafija ir informatika, 2003.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios.* 2011, Nr. 38-1804.
- Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalųjį suaugusiųjų švietimą.* Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <<http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/>>.
- Pundziūtė, K.; Teresevičienė, M. Profesinio tobulinimosi kursų nauda andragogams ir jų organizacijoms Grundtving programos kontekste. *Andragogika.* 2011, 2: 164–185.
- Suaugusiųjų mokymasis Lietuvoje: aprėptis, poreikiai ir pasiūla.* Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <www.andragogai.auris.us/download.php/fileid/1>.
- Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <<http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/>>.
- Suaugusiųjų švietimo organizavimo būklė savivaldybėse.* Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-03]. <<http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/>>.
- Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste.* Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <www.smm.lt/svietimo.../suaugusiųjų_testinio_mokymo_ataskaita.doc>.

Taikomasis suaugusiųjų švietimo tyrimas [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-01]. <<http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/>>.
Tolutienė, G.; Jovarauskiatė, A. Mokymosi poreikiai demografinių veiksnių kontekstas:

studijuojančiųjų požiūrio tyrimas. *Andragogika*. 2011, 1: 47–58.
Trakšėlys, K. Besimokančios organizacijos esmė ir nauda: andragogo požiūris. *Pedagogika*. 2011, 101: 98–105.

ADULT EDUCATION RESEARCH ANALYSIS FOR THE PERIOD 2004–2011

Kęstutis Trakšėlys

Klaipėda University, Lithuania

Summary. *The article analyzes the issue of research in adult education that was launched in 2004. The analysis of the studies revealed the factors that affect adult learning. Learning for adults should be fostered by the motivation phenomenon. The main factors influencing the learning process include: social, economic and the desire to stay in the labour market. An adult's decision whether to continue learning or not is often a result of the financial status of an individual. Learning also takes place in prison, and everywhere where socialization is counted as a primary agent of education, as, for example, for disabled people, when improving their socialization skills.*

The need for non-formal education is analyzed. Non-formal education occurs when we talk about learning organizations, professional development, continuing learning. Most employed people are engaged in various training activities. The most popular is continuing vocational training (in-service training). However, the respondents say that the training they have been offered is not always applicable in practice. The study has also revealed that often adult education organizing activities are rather poor, carried out by non-qualified staff. This problem would be solved by preparing professional andragogues, but there is no officially recognized/legitimated professional position, yet.

Keywords: *adult education, learning motivation, non-formal education, educational research, adult education status.*

Kęstutis Trakšėlys, Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų instituto Andragogikos katedros mokslo darbuotojas. Mokslinių tyrimų kryptys: suaugusiųjų mokymasis, švietimo sociologija.

Kęstutis Trakšėlys, Klaipėda University, Continuing Studies Institute, Department of Andragogy, Researcher. Research interests: adult learning, sociology of education.